

Çocuk ve İnternet Kullanımı*

İnternet Use by Children

Nilüfer Tuncer**

Öz

Modern çağın bir gereği haline gelen bilgisayar ve İnternet, kuşkusuz çocukların da yaşamına girmiştir. İnternet'in, başta eğitim, iletişim, yaratıcılık olmak üzere çeşitli alanlarda yararları olduğu herkes tarafından bilinmektedir. Ancak, bilgisayar ve İnternet kullanımının, çocuklar için olumsuz fiziksel, psikolojik ve sosyal etkilerinin yanında, tehlikeler de içerdiği yadsınmaz. Bu makalede, olumsuz yönlerin yanında, alınabilecek önlemlere, özellikle de ana-babaların yapabileceklerine değinilmiştir.

Abstract

Computers and İnternet, which have started to dominate our modern lives, have no doubt became part of children's living too. It is a fact that İnternet has many advantages in several areas, mainly in education, communication and creativity. However, İnternet also has many disadvantages, i.e., physical, psychological and social effects and dangers to children. In this article, the object is to emphasize not only these negative aspects, but also to point out the preventive measures, particularly for the parents.

Anahtar Kelimeler: *İnternet-Çocuklar; İnternet-Çocuklar-Tehlikeler; İnternet-Çocuklar-Olumsuz Etkiler; İnternet-Ebeveynler-Önlemler.*

Keywords: *İnternet-Children; İnternet -Children-Dangers; İnternet-Children-Negative Effects; İnternet-Parents -Preventive Measures Effects; İnternet-Parents -Preventive Measures.*

* Makale, 18-21 Kasım 1999 tarihleri arasında düzenlenen "inet-tr '99" V. Türkiye'de İnternet adlı toplantıda bildiri olarak sunulmuştur.

** Prof.Dr. Nilüfer Tuncer, Hacettepe Üniversitesi Edebiyat Fakültesi Kütüphanecilik Bölümü Kütüphanecilik Anabilim Dalı Başkanı ve Öğretim Üyesidir.

Yaşamımıza birdenbire giren ağların ağı Internet, artık onsuz yapamayacağımız bir konuma geldi. Bugün bilgilenme, işlem yürütme, haberleşme, eğitim ve eğlence gibi çeşitli fonksiyonlarıyla hayatımızın ayrılmaz bir parçası oldu.

Aynı durum, çocuklar açısından daha da geçerli oldu. Yetişkinlerden çok daha yetenekli ve becerikli olan çocuklar, kısa sürede Internet'i kullanmada ana-babalarını ve öğretmenlerini geçtiler ve Internet'in sunduğu çeşitli olanaklardan yararlanmaya başladılar.

INTERNET kuşkusuz eğitimde büyük yarar sağlamakta; Özellikle ödev yaparken, çocuklar tarafından yoğun bir biçimde kullanılmaktadır. Kanada'da 12-17 yaşlarındaki çocuklar, haftada 6 saat bilgisayar kullanmaktadır (Internet..., 1998). Çeşitli veri tabanları, WEB siteleri, öğretmenlerle E-posta yoluyla kurulan iletişim, sohbet odalarında uzmanlardan bilgi almak kuşkusuz INTERNET kullanımının olumlu yönlerini ortaya çıkarmaktadır.

Yine INTERNET sayesinde, çocuklar E-posta ve sohbet odaları aracılığıyla yeni dostluklar kurmakta; onlarla ilgilerini ve dertlerini paylaşmaktadır. Ayrıca WEB sitelerinde gezinmek, yeni bilgiler edinmelerine katkıda bulunmaktadır. İngiltere'de yapılan bir araştırma 7-16 yaşları arasındaki çocukların 1/4ünün, sürekli INTERNET kullanıcıları olduğunu, bunların yarısının evden bağlandığını ortaya çıkarmıştır. Çocukların amacı, ağırlıklı olarak, ödev ve okul projelerine materyal bulmaktır. Ancak alışveriş (%17) yapanlar veya bu sitelerde gezinenler (%50) de vardır (Thompson, 1999).

Çocuklar, kendi eleştiri dergilerini ya da diğer çalışmalarını INTERNET aracılığıyla yayınlamakta, yani *yaratıcılıklarını* sergileme olanağı bulmaktadır.

Internet'in yararları her geçen gün, teknolojinin de ilerlemesiyle, daha da artmaktadır. Gelişmeleri izlemek dahi baş döndürücüdür. Internet, bilgi-de ulusal sınırlar olamayacağını kanıtı haline gelmiştir. Dolayısıyla, çocukların uluslararası yeni bilgilere erişmeleri yanında, yeni ülkelerde yeni arkaadaşlar edinmeleri de söz konusu olmaktadır.

Yararı ve çekiciliği, bu kadar açık olan Internet, aynı zamanda çocuk yönünden birtakım olumsuzlukları, hatta tehlikeleri de beraberinde getirmektedir. Gelişmiş ülkelerde yapılmış ve yapılmakta olan araştırmalar bu gerçeği katı bir şekilde ortaya koymaktadır. Ancak bunun en acı biçimde ortaya çıkması 20 Nisan 1999'da ABD'deki Littleton (Colorado) şehrindeki bir okula 2 öğrencinin yaptığı kanlı baskınla olmuştur (Raising). Öğrencilerin evlerinde ve bilgisayarlarında yapılan incelemelerden, INTERNET aracılığıyla bomba yapmayı öğrenmiş oldukları ortaya çıkmıştır. Kuşkusuz, bu belki bir ekstrem örnek olmuştur. Ama, Amerikan toplumunu önlem almak için daha hızlı hareket etmeye zorlamıştır.

Önlemlerden önce denetimsiz veya aşırı İnternet kullanımının getireceği olumsuzlukları sıralayalım:

1-Fiziksel Etkiler:

Uzmanların belirttiğine göre, sürekli ekran başında olan çocuklarda, göz rahatsızlıklarının yanında, beden rahatsızlıkları da görülmektedir. Böyle çocuklar, açık havada daha az kalmakta, diğer çocuklarla oyun oynayarak enerji boşaltması yapamamaktadırlar.

2-Psikolojik Etkiler:

İnternet'in çekiciliğine kapılıp, zamanını çoğunlukla bilgisayar önünde geçiren çocuklarda, zamanla "İnternet tutkunluğu" (yahut bağımlılığı) (İnternet Addiction Disorder) oluşmaktadır. Bu hastalığın semptomları olarak (Ferris, 1997):

- a) Alkol bağımlılığı gibi giderek artan tolerans yani bilgisayarda daha fazla zaman harcama.
- b) İnternet kullanımı veya kullanamamanın getirdiği stresin sosyal, kişisel ve iş ilişkilerine yansması: Titreme, endişe, sürekli İnternet'i düşünme ve hakkında hayal kurma, parmakların tuşa dokunurcasına istemsiz hareketleri.
- c) İçerik kapanma.
- d) Daha sık bağlantı kurma.
- e) İnternet kullanımıyla ilgili faaliyetleri önemli ölçüde artırmak.
- f) Önemli sosyal, iş ve eğlence amaçlı faaliyetleri azaltmak veya hiç yapmamak.
- g) İnternet yüzünden önemli ilişkileri tehlikeye sokmak.

Bir Amerikan psikoloğun yaptığı araştırmaya göre, İnternet'i çok kullanan 500 kişinin, %80'i "bağımlı" kategorisinde idi (Young,1996). Araştırmanın sonuç kısmında, araştırmacı, "İnternet'in insan hayatını, hastalık halindeki kumar tutkusu ya da yeme bozuklukları gibi etkileyeceği" ihtarını yapmaktadır.

3. Sosyal Etkiler:

Uzun süre WEB gezintileri yapan çocuğun arkadaş edinme sıkıntısı çektiği (genelde 2/TV seyredenlerde 5) gene ABD'de yapılan bir incelemeyle saptan-

mıştır (Carson, 1999). Bu araştırmada çocuklara WEB’de gezinirken kendilerini nasıl hissettikleri sorulduğunda, cevap en çok “yalnız” olmuştur. (3 Kasım 1999’daki haber)

Bu “yalnız” çocuklar, giderek toplumla iletişim kurmakta zorlanmakta olup, topluma karşı olumsuz duygu ve düşünceler beslemeye başlamaktadır.

Ayrıca, yine bir araştırmada (ABD), aşırı Internet kullanan çocukların daha az kitap okudukları da saptanmıştır (Carson, 1999). Gerçi bunun aksi de İzlanda’da yapılan bir araştırmada iddia edilmiştir (Clyde, 1998).

4. Tehlikeler:

Internet, içinde sonsuz güzellik ve sayıdaki güller kadar, ayırık otlarını da barındıran bir bahçedir.

WEB sayfalarında gezinirken, çocuğun ansızın pornografi, uyuşturucu, alkol, çeşitli silahlar, bomba yapımı, kalpazanlık, hırsızlık yolları içeren sitelerle karşılaşması ve doğal olarak bunları merak etmesi, dolayısıyla bu sayfaları okuması çok olağan bir durumdur. Özellikle, her türlü kötü kullanıma, tüm masumiyetiyle açık ve korunmasız olan küçük çocukların, gördükleri ve okudukları karşısında etkilenmemesi mümkün değildir. Nitekim İngiltere’deki araştırma, çocukların %33’ünün Internet’te gördüklerinden ötürü bozulduğunu ve sıkıldığını ortaya koymuştur (Thompson, 1999). CNN/TIME’in yeni yetmelere (13-17 yaşlarında 409 kişi) yaptığı bir ankette (Time..., 1999), ana-babaların %62 oranında çocuklarının hangi WEB sitelerini dolaştıklarını bilmedikleri ortaya çıkmıştır. Çocuklara hangi WEB sitelerine ulaştıkları sorulduğunda, %44 oranında seks içerikli siteleri, %25 oranında “nefret” grupları hakkında bilgi içeren siteleri, %14 oranında bomba imalatı sitelerini, %12 oranında nereden silah alabilecekleri bilgisini içeren siteleri izledikleri ortaya çıkmıştır. Gençlerin cevaplarından, ana-babaların %43’ünün Internet kullanımı ile ilgili kurallar koymadıkları, %31’inin ailesinin kurallarını takip ettiği, %26’sının ise kurallara rağmen istediklerini yaptığı ortaya çıkmıştır. Gençler %78 oranında Internet’e erişimin yararlı olduğunu düşünmektedirler.

Bir diğer tehlike, E-posta aracılığıyla kurulan dostluklardır. Sanal bir dünyada oluşan bu dostlukların, yaşlılar arasında olup olmadığı bilinmediğinden, bazan kötü kullanıma da aracı olmaktadır. Bunlar, kötü, kaba söz ve ifadelerden, kötü niyetli tekliflere kadar değişebilmektedir. Nitekim, Time/CNN araştırmasında, kız ve erkek çocuklara bu husus sorulduğunda, kızlar %58 oranında, erkekler %39 oranında “evet” yanıtını vermişlerdir (Time..., 1999). Amerika Birleşik Devletleri’nde Ocak 1998’den itibaren 460 kişi bu suçlardan ötürü tutuklanmıştır (Federal..., 1999).

Sohbet odaları (Chat Rooms) da, gene muhatabın gerçek kişiliğinin gizli kalması halinde, çocuklar için tehlikeler yaratabilir. Aksi halde, karşısındaki kişi veya kişilerin uzmanlık bilgilerinden yararlanılması, çeşitli ilgilerin paylaşılması açısından kuşkusuz yararlıdır.

Önlemler

ABD’de yapılan araştırmalara göre 1999’da 3-17 yaşları arasında 18 milyon çocuğun İNTERNET kullandığı saptanmış ve 3 yıl içinde bu sayının 38 milyona çıkacağı tahmin edilmiştir (eStats-İnternet Şirketi) (Seebacher, 1999).

Başkan Clinton, 1995’te, 2000 yılında Amerika’daki her okulda ve her sınıfta İnternet bağlantısı olması hedefini vermiştir. Bu durumda zaman geçirilmeden önlem alınması kaçınılmazdır. Nitekim, İNTERNET’in yaygın kullanıldığı ABD’de yasal olan ve olmayan çeşitli önlemler saptanmıştır (Clyde, 1998).

a) Yasal önlemler: Çocukları siber-uzay tehlikelerden korumak için Senato bir komite kurmuş olup, en kısa zamanda bir yasa çıkartmaya çalışmaktadır (Child Online Protection Act) (Parents..., 1999). Ancak konuşma özgürlüğüne engel olur diye senatörler kanuna karşı çıkmaktadırlar. Bu arada Mart 1998’de kurulmuş olan, Cyber-Tipline adlı kuruluş, 7500 pornografik site saptamış olup, konu yerel ve federal makamlara intikal ettirilmiştir. Cyber-Tipline, “Kayıp ve Sömürülmüş Çocuklar Ulusal Merkezi”ne bağlı olarak çalışmaktadır (Federal..., 1999).

b) Servis sağlayıcı veya çevrimiçi bağlantı yapan firmaların önlemleri: Bazı firmalar, çocuklar açısından sakıncalı olan WEB sitelerine sohbet odalarına ve bülten tahtalarına erişimi önleyecek önlemler almaktadır. NET NANNY, CYBER PATROL gibi (Time..., 1999). Örneğin, belli anahtar kelimelerin kullanımı halinde bilgisayar kilitlenmektedir. Ancak bazan bu önlem, masum bir ev ödevine de imkan vermemektedir.

Bir diğer önlem, ana-babayla görüşerek, erişim bloklarını oluşturmaktır. Daha kişisel olan bu önlemlerde, ailenin isteği, çocuğun yaşı ve olgunluğu gibi faktörler gözönüne alınabilmektedir.

Bazı firmalar, sadece “çocuklar için” etiketiyle programlar hazırlamaktadır. Bu çeşit programlar güvenilir, yani çocuk açısından tehlike arz etmeyen programlar olmaktadır.

Girilmesi istenmeyen sitelere veya kişisel bilgilere ait filter programlar için rehberler vardır: www.safekids.com/filters.htm

ABD’de 1996’da 2 filter varken, bugün bu sayı 120ye ulaşmıştır (Time...,1999).

c) En önemli kontrol yolu ise, evde ana-babanın yakın denetimi olmaktadır. Bütün araştırmacılar sonuçta bu noktada birleşmektedir. Bunun için ana-babaların çocuklarıyla birlikte ekran başında zaman geçirmeleri gerekmektedir. Bu da, ana-babaların bilgisayar okur-yazarı ve Internet kullanım bilgisi olmasının gerekliliğini ortaya çıkarmaktadır. (Bu konuda ABD’de kitaplar yazılmıştır: PC Dads’ Book) (PC Dads’...,1999). Önerilen önlemlerden biri, bilgisayarı çocuğun kendi odası yerine ailenin oturma odasına kurmaktır. Böylece çocuğa sezdirmeden denetim de yapılabilir.

Bir diğer denetim yolu, bazı yazılımların yardımıyla, çocuğun hangi sitelere girdiğine veya kimlerle ne konuştuğuna –çocuğun bulunmadığı bir zamanda bakmaktır. Ancak, bazı ana-babalar, bunun, çocuğun kişiliğinde yara açacağını, bu eylemin izinsiz özel mektupları okumakla bir olacağını söylemektedirler. Buna karşı bazı ana-babalar da, çocuk 18 yaşına gelene kadar sorumlu sayıldıklarına göre, bunu yapmaya hakları olduğunu savunmaktadırlar. Kuşkusuz, ana-babaların çocuklarıyla birlikte Internet’te gezinmeleri veya sohbet odalarına girmeleri ya da çocuğa, kiminle ilişki kurduğuna bakarak, E-posta için izin vermeleri daha sağlıklı olacaktır.

Ancak en önemlisi ana-babaların çocuklarına küçük yaştan itibaren Internet kullanımıyla ilgili bazı **kuralları öğretmeleridir.** Bunların başlıcaları şunlardır:

- 1- Çocuğa hiç bir zaman kimlik bilgilerini vermemesi öğretilmelidir. (Ev adresi, okulun adı, tel. no. gibi)
- 2- Çocuğa, ana-babanın izni olmaksızın, bilgisayar aracılığıyla tanıştığı kişiyle, yüzyüze buluşmaya kalkmaması öğretilmelidir. Mutlaka gerekirse, bu kalabalık bir mekanda olmalıdır.
- 3- Çocuğa, açık saçık, tehdit edici, tahrik edici, kısaca onu rahatsız edici hiçbir mesaja cevap vermemesi öğretilmelidir.
- 4- Çocuk, tanımadığı kişilerden gelen E-postalarla ilişki kurmamalıdır. (Özellikle zincirleme olanlar)
- 5- Çocuğa, Internet’te okuduğu herşeyin **doğru olmadığı** hatırlatılmalıdır.
- 6- Çocuğa, bilgisayar kullanımı ile ilgili makul kurallar konmalı ve bunlar bilgisayarın yakınında asılı bulunmalıdır.
- 7- Çocuğun “çevrim-içi arkadaşları”nı tanımaya çalışmalıdır, tıpkı gerçek arkadaşlarını tanıma gerekliliği gibi. (Bazen 12 yaşındaki bir çocuğun muhatabı, gerçekte 40 yaşında bir adam olabilir!) ABD’de 346 çocuk üzerinde yapılan bir anketten, yarıya yakını Internet arkadaşı edinmiş ancak ebeveynlerin %42’sinin bunu sorgulamış olduğu ortaya çıkmıştır (Seebacher,1999).
- 8- Eğer, Internet’te çocuklar için sakıncalı bir yayınla karşılaşılırsa, bu hemen ilgili bir kuruluşa ihbar edilmelidir. (ABD’de Cyber-Tipline’a telefon edilebilir veya Kayıp Çocuklar Internet Adresi’ne yazılabilir)

American Academy of Pediatrics, bu önlemlere ek olarak ana-babalara, çocuklarına eleştirel yaklaşımı öğretmeyi, kendilerinin örnek olmalarını, başka faaliyetleri de özendirmeyi ve bilgisayarları “elektronik bebek bakıcısı” olarak görmemeyi öğütlüyor (American ..,1999).

O halde önlemlerin en önemlisi, çocuğa güvenmek ve onunla karşılıklı konuşmaktır. Tıpkı TV programlarında olduğu gibi seçici olmayı öğretmek gerekir.

Son olarak ülkemizde çocuk ve İnternet kullanımı ilişkisiyle ilgili olarak ne gibi önlemler alındığı ya da alınıp alınmadığı sorusu akla gelebilir. Gidererek yaygınlaşan bilgisayar ve İnternet kullanımı –ki devlet tarafından da büyük ölçüde teşvik edilmekte, okullarda bilgisayarlaşma için fonlar ayrılmaktadır- denetimsiz ve sahipsiz bir şekilde sürmektedir. Bu yönde araştırmalar hemen hiç yoktur. Bu bakımdan kaç çocuğun kendisine uygun olmayan sitelerde gezdiği, sömürüldüğü, mağdur edildiği bilinmemektedir. Bildiğimiz kadarıyla, bu yönde yasal önlemler de henüz alınmamıştır. Ana-babanın, değil bilgisayar okur-yazarı, normal okur-yazar yapılmaya çalışıldığı bir toplumda, çocuklar İnternet’in sömürü yönüne karşı nasıl korunacaktır? Konuyu geniş bir platformda tartışmak ve çok geç olmadan önlemleri almak gerekir.

KAYNAKÇA

- American Academy of Pediatrics. Committee on Public Education. (1999). “ Media education”, *Pediatrics* 104 (2): 341-343.
- Carson, Rob. (1999). “Survey shows heavy computer use has drawbacks for kids”, *The New Tribune, Tacoma, Wa.*, November 3.
- Clyde, Laurel Anne. (1998). “ Internet resources for reading promotion”, *64 th IFLA General Conference, August 16-21, 1998.* (Yayınlanmamış bildiri)
- “Federal, private initiatives to safeguard children in cyberspace show significant progress”, (15 Nisan 1999) *Business Wire, (New York)*.
- Ferris, Jennifer R. (1997). “Internet addiction disorder: Causes, symptoms and consequences”, [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.chem.vt.edu/chem-dept/dessy/honors/papers/ferris.html>
- “Internet shows computers becoming inseparable part of homework for Canadian school children”, (Press Release, 29 Mayıs 1998). [Çevrimiçi] Elektronik adres: <http://www.intercast.com/pressroom/archive/releases/AW052998.HTM>
- “PC Dads’ Book help parents get most out of computers for kids; half of US homes now have PC’s , growing the challenge of ‘Digital Parenting’”, (9 Şubat 1999). *Business Wire (New York)*
- “Parents make the best censors”, (7 Nisan 1999). *St. Louis Post.*

- “Raising kids online: What can parents do?” (1999). *Time* 153 (May 10): 18-33.
- Seebacher, Noreen. (1999). “ Internet can expose kids to a world of danger”, *Detroit News (Special)*, July 22.
- Thomson, Bill. (1999). “ New kids on the net”, *The Guardian*, June 24.
- “Time/CNN Poll”, (1999). *Time*, 153 (May 10): 18,38
- Young, Kimberly S. (1996). “Pathological Internet use: The emergence of a new clinical disorder”, (Yayımlanmamış bildiri) [Çevrimiçi]
Elektronik adres: <http://www.apa.org/releases/internet.html>